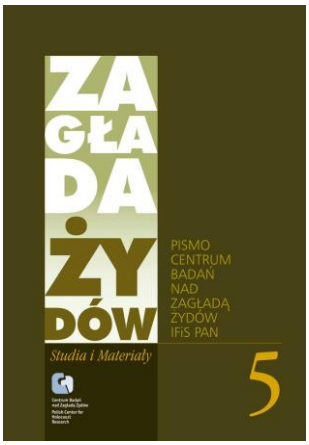

Zagłada Żydów. Studia i Materiały
Holocaust Studies and Materials

VOL. 5 (2009)

ISSN: 1895-247X
eISSN: 2657-3571
DOI: 10.32927
WWW: www.zagladazydow.pl

Centrum Badań nad Zagładą Żydów IFiS PAN
Polish Center for Holocaust Research

Największe zmartwienie „polskich patriotów”

The Biggest Worry of “Polish Patriots”

Dariusz Libionka
Instytut Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk

libion@wp.pl
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-0180-6463

DOI: https://doi.org/10.32927/ZZSiM.329
Strony/Pages: 460-463

CC BY

OPEN ACCESS

Dariusz Libionka

Największe zmartwienie „polskich patriotów”

W polskich archiwach w Londynie – w Studium Polski Podziemnej, Instytucie Polskim i Muzeum im. gen. Władysława Sikorskiego – przechowywane są bardzo liczne zapisy, raporty, sprawozdania i relacje opisujące sytuację i nastroje w okupowanej Polsce. Najważniejsze z nich były sygnowane przez przedstawicieli władz wojskowych i cywilnych, odpowiednie struktury konspiracyjne, a wreszcie kurierów i emisariuszy. Inne są autorstwa osób prywatnych, którym udało się skontaktować z przedstawicielami konspiracji i przekazać im, jednorazowo lub kilkakrotnie, sporządzone przez siebie materiały, listy czy monity[1].

Kolejna kategoria świadectw, to zapisy rozmów z osobami, które przybyły z okupowanej Polski, przeprowadzonych przez pracowników polskich placówek dyplomatycznych bądź wywiadowczych. Wśród ich rozmówców byli uciekinierzy z robót przymusowych, osoby, które przeszły przez obozy koncentracyjne, uciekinierzy z niemieckiej niewoli[2] itp. Jednym z takich dokumentów jest prezentowana tu notatka, będąca zapisem ustnej relacji nieznanego z imienia i nazwiska Holendra. Wszystko, co o nim wiemy, to że siedział w więzieniu w Berlinie i w więzieniu policji kryminalnej w Warszawie[3] za handel narkotykami, i że został stamtąd zwolniony albo wykupiony. Nie znamy ani miejsca, ani dokładnej daty spisania jego relacji (w archiwum przechowywany jest również oryginał w języku niderlandzkim).

Większość wspomnianych materiałów z okupowanej Polski przynosi rozmaite informacje na temat sytuacji Żydów, stosunków polsko-żydowskich; niektóre po-

[1] Tak np. było w przypadku znanego sprawozdania wysłanego z kręgów kościelnych niedługo po wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej (najnowsze odczytanie tego dokumentu: T. Szarota, *Sprawozdanie kościelne z Polski za czerwiec i połowę lipca 1941 roku. Próba analizy dokumentu* [w:] *idem*, *Karuzela na placu Krasińskich. Studia i szkice z lat wojny i okupacji*, Warszawa 2007, s. 198–216.

[2] Np. 4 I 1943 r. pracownik polskiego wywiadu przeprowadził w Lizbonie rozmowę z uciekinierem z niemieckiej niewoli w Prusach Wschodnich, obywatelem francuskim polskiego pochodzenia, zawierającą liczne informacje na tematy żydowskie, w tym zasłyszane opowieści o paleniu Żydów w stodołach latem 1941 r. (zob. SPP, A2.3.7.1.2, Wywiad obronny 1943, Pismo szefa wywiadu mjr. Żychonia do Szefa Oddziału Specjalnego Naczelnego Wodza, 19 II 1943 r., k. 46–49).

[3] Jedynym więzieniem podległym Kripo w Warszawie było więzienie mokotowskie.

święcone są wyłącznie lub w dużej części kwestii żydowskiej. Część z nich została sporządzona przez zdeklarowanych antysemitów[4], większość wzmiankuje o silnym antysemityzmie polskiego społeczeństwa. Nie inaczej jest w publikowanym tutaj sprawozdaniu. Ten niewielki dokument jest interesujący ze względu na osobę autora – niezaangażowanego obserwatora, a także z uwagi na to, że źródłem jego wiedzy na temat poglądów polskiego społeczeństwa na temat Żydów były zapewne rozmowy z osadzonymi wraz z nim w więzieniu członkami lub sympatykami antyniemieckiej konspiracji, których nazywa „polskimi patriotami”. W cytowanych opiniach pojawia się całe spektrum antyżydowskich motywów, zwraca jednak uwagę nieobecność stereotypu „żydokomuny” czy nawiązań do sytuacji na okupowanych przez Sowietów po 17 września 1939 r. Kresach Wschodnich. Widoczny jest natomiast inspirujący wpływ nazistowskiej polityki antyżydowskiej. Nie rozstrzygamy problemu reprezentatywności obserwacji zawartych w tym tekście.

Obserwacje wewnętrznych nastrojów politycznych w Polsce poczynione w Warszawie przed lutym 1942 r.

Wśród patriotów polskich istnieją różne koncepcje, które powstały w konsekwencji różnych wypadków, mających miejsce podczas okupacji niemieckiej na terytorium Polski. Należy stwierdzić, że bez wątpienia postawa Ukraińców wyrządziła wiele złego gdyż właśnie oni pracują najwięcej na rzecz Niemców i do pewnego stopnia mszczą się za prześladowania, które musieli znieść ze strony rządu Polskiego przed 1939 r. Znają oni Polskę doskonale, z wszystkich punktów widzenia i to dzięki temu korzystają z wielu przywilei ze strony Niemców, nie tylko przywilei politycznych, ale i gospodarczych. Przede wszystkim daje im się koncesje na wyroby monopolowe (tytoń, alkohol, itd.), które sprzedają ludności polskiej po cenach wygórowanych. Pomiędzy agentami Gestapo znajduje się bardzo duża ilość Ukraińców, którzy zbogacają się przez szantaż itp.

Zachowanie się Volksdeutche'ów jest dość znane, by trzeba było dodać jeszcze jakieś szczegóły. Wśród nich w większości wypadków znajdują się ludzie, którzy byli przygotowani przez Niemców już przed wojną. Z polskiego punktu widzenia są oni przeciwnikami bardziej *faire* niż Ukraińcy, którzy nie posiadają „ideału” politycznego, jakim jest dla Volksdeutche'ów Wielka Rzesza, a którzy chcą przede wszystkim wzbogacić się, mając nadzieję, że będą mieć kiedyś państwo mniej lub więcej niepodległe (jak Słowacja).

Największy problem, który zajmuje patriotów polskich, to **zagadnienie żydowskie**.

[4] Np. IPMS, A.9.III 2a/5, Kwestia żydowska w Polsce – w czasie wojny, b.d., bez podpisu (jest to tzw. sprawozdanie Suryny). Analiza dokumentu, zob. J. Lewandowski, *Sprawozdanie p. Suryny vel Dębickiego* [w:] *Rozdział wspólnej historii. Studia z dziejów Żydów w Polsce ofiarowane profesorowi Jerzemu Tomaszewskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin,* red. J. Żyndul, Warszawa 2001, s. 279–286.

Wiele osób mówi teraz, że oczywiście Niemcy są barbarzyńcami i rozwiązują problem żydowski w sposób dość brutalny, ale gdyby nawet Alianci mieli przyjść wkrótce do Polski i rząd Polski został na nowo utworzony w Polsce, trzeba w każdym razie rozwiązać zagadnienie żydowskie w sposób skuteczny. Największą obawą patriotów polskich jest, że po wojnie władza żydów będzie jeszcze silniejsza niż przedtem i że zwłaszcza na polu gospodarczym masy polskie nie będą miały nic do powiedzenia i będą znów eksploatowane przez kapitał żydowski, który przybędzie ze Stanów Zjednoczonych lub z Anglii. Synowie wieśniaków polskich, którzy nie znajdują zatrudnienia przy uprawie roli, powinni stać się małymi (a później dużymi także) kupcami w kraju i w ten sposób powinna powstać zamożna klasa średnia.

Oczywiście wymaga to eliminacji żydów w jak największym stopniu z życia gospodarczego i handlu. Patrioci polscy twierdzą, że społeczeństwo polskie nie na to cierpiało tak bardzo, by po tylu poświęceniach być na nowo przedmiotem eksploatacji. Nastrój w stosunku do Żydów jest bardzo wrogi. Mimo że metody Niemców stosowane przy regulowaniu zagadnienia żydowskiego są uważane za dość brutalne, to jednak zapowiada się rozwiązanie tego problemu – może w sposób mniej brutalny – ale z mniej więcej takim samym rezultatem, jaki chcą osiągnąć Niemcy.

Z drugiej strony postawa żydów wobec patriotów polskich jest dobrze znana!

Wielu żydów pracuje dla Niemców i to nie tylko gospodarczo ale i politycznie i to nie tylko, by uratować własną skórę (znane są takie wypadki, dość zresztą rzadkie), lecz by się wzbogacić jak najszybciej na Polakach.

Wielu żydów pracuje w Gestapo, wielu w urzędach celnych, wielu na koniec robi doskonałe interesy z kupcami niemieckimi. Trzeba znać stosunki, które „panują" w ghetto warszawskim! Żydzi nie wyobrażają sobie po wojnie państwa polskiego, w którym bogactwa kraju byłyby rozdzielone mniej lub więcej z pewną i możliwą sprawiedliwością pomiędzy całą ludnością; są przekonani i dążą tylko do posiadania monopolu w życiu gospodarczym, by móc panować i eksploatować innych.

Oczy większości patriotów są szeroko otwarte i wielu z nich mówi o wojnie w samej Polsce – przeciwko żydom – po wypędzeniu najeźdźcy.

Duch w Polsce stał się twardy jak granit i jakikolwiek bądź rząd z zagranicy tam nastanie – Sikorskiego czy inny – spotka i znajdzie atmosferę, która będzie wymagała rządów uczciwych i sprawnych, który w pierwszym rzędzie rozwiąże problem żydowski w sposób skuteczny i wprowadzi politykę gospodarczą, dzięki której bogactwa kraju zostaną uczciwie rozdzielone i przewaga żydów definitywnie zlikwidowana.

Źródło: IPMS, A9.III.2a/29 II, MSW, Wiadomości z Kraju

Słowa kluczowe
Stosunki polsko-żydowskie, antysemityzm, II wojna światowa, Warszawa

Abstract
This document from the archives of the Polish Institute and Sikorski Museum in London, is a record of the observations made by an unknown Dutchman in a Warsaw prison in early 1942. According to documents a major concern of “Polish patriots” was to solve “the Jewish issue” in Poland after the Allied victory in the war. The document is an interesting contribution to the knowledge of Poles’ moods during the occupation.

Key words
Polish-Jewish relations, anti-Semitism, World War II, Warsaw